

Filip Bačurin

preddiplomski studij povijesti

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Alain Corbin, *A History of Silence: From the Renaissance to the Present Day* (Cambridge: Polity Press, 2018), 122 str.

Tišina - jedan od najmističnijih i najintimnijih elemenata svakodnevice kojoj je nemoguće dati zadovoljavajući opis bez obzira koliko se često s njome susrećemo. No kako su se s tim elementom svakodnevice susretali ljudi prošlih vremena? Kako je tišina bila inkorporirana u njihov život te samim time utjecala na mentalitet u različitim povijesnim razdobljima? Možemo li pomoću historiografije i povijesnih izvora napokon dobiti inspiraciju kako bi tišinu predočili pisanom riječju? S potonjim pitanjima odlučio se suočiti i Alain Corbin u svojoj knjizi *A History of Silence: From the Renaissance to the Present Day*. Radi se o francuskom povjesničaru treće generacije škole Anala, koja je u prvoj polovici 20. stoljeća pokrenula revoluciju u historiografiji. Treća generacija francuskih analista fokusirala se upravo na proučavanje čovjekove svakodnevice, mentaliteta i pučke kulture. Corbin je u svojoj dugogodišnjoj karijeri postao poznat po proučavanju povijesti čovjekovih emocija, ali također i osjetilnih podražaja. *A History of Silence* tako savršeno pristaje neobičnom opusu francuskog povjesničara. Knjiga je izvorno objavljena 2016. na francuskome jeziku pod naslovom *Histoire du silence: De la Renaissance à nos jours*.

Dijeleći knjigu na devet poglavlja, Corbin pojam tišine promatra u okvirima različitih tema iz svakodnevnog života. Corbin time svoju knjigu kao cjelinu ne koncipira kronološki, ali ju primjenjuje unutar samih poglavlja radi lakšeg čitanja. Prethodno navedeni princip poprilično je logičan ako uzmemo u obzir kompleksnost i filozofsku auru koju pojam tišine posjeduje. Spomenutih devet poglavlja imaju također i dublju podjelu koju naglašava i sam autor tzv. interludijem, kratkim središnjim poglavljem koji knjigu dijele na dva dijela koji na različite načine proučavaju pojam tišine. Uz interludij, *A History of Silence* također na svome početku sadrži preludij koji služi kao kratki uvod u knjigu te postludij koji ima ulogu zaključka iako je zapravo samo još jedno tematsko poglavlje.

Prvi dio knjige, odnosno prva četiri poglavlja nakon preludija obrađuju vanjski utjecaj tišine na čovjekov život, a to se vidi već u prva dva poglavlja: *Silence and the Intimacy of Places* i *The Silence of Nature*. Izdvajajući prostorije u kojima živimo te prirodna prostranstva koja nas okružuju, Corbin opisuje osjećaj tišine koja prebiva oko nas te kako je čovjek u različitim razdobljima tu tišinu poimao. Da bi to uspio, Corbin koristi interdis-

ciplinarni pristup istraživanju koji i inače odlikuje njegovo stvaralaštvo. Koristeći široku paletu pisaca iz različitih razdoblja od antike do današnjice (u prvim dvama poglavljima koristi većinom francuske pisce 19. i 20. stoljeća), Corbin uzima njihove tekstove kao izvore koje potom parafrazira kako bi čitatelju predočio temu kojom se bavi kroz različita povijesna razdoblja. Potonji stil istraživanja primijenjen je na sva ostala poglavlja, a uz književnost, Corbin se ne libi koristiti filozofske i teološke radove, slikarstvo te filmsku umjetnost.

U sljedeća dva poglavlja Corbin u svome istraživanju počinje uvoditi religijsku, ponajviše katoličku perspektivu tišine na koju će se ponekad vraćati i u kasnijim poglavljima. Katolička perspektiva posebice se ističe u trećem poglavlju *The Search for Silence* u kojem Corbin navodi tišinu kao važan element svake vjere, dok potragu za njom opisuje pomoću sačuvanih rituala i tekstova katoličkih mistika 16. i 17. stoljeća kao što su Ignacije Loyola i Ivan od Križa. Krajem poglavlja ukratko se osvrće i na pravoslavnu, teološku misao koju zbog svoga obujma nije u stanju predstaviti te ju ukratko uspoređuje s asketskim životima tzv. pustinjaških otaca ranokršćanskog doba. Tišinom kao simbolom poniznosti i predanosti Bogu koju je Katolička crkva zahtijevala od svojih članova započinje sljedeće poglavlje: *The Education and Discipline of Silence*. Kao opreku Crkvi autor poglavlje nastavlja s uporabom tišine u sekularnim institucijama među kojima prije svega navodi vojsku gdje tišina i dan danas služi kao osnova discipline i reda. Naposljetku, Corbin prelazi na sam društveni bonton i njegov razvoj od 19. stoljeća do danas opisujući kako je s urbanizacijom te razvojem industrije rasla i buka, što je tišinu učinilo željenom manirom u javnosti i normom u mnogim situacijama.

Katolička perspektiva tišine u središtu je i petog poglavlja: *Interlude: Joseph and Nazareth, or Absolute Silence*. Tim kratkim poglavljem Corbin u središte stavlja Isusova hranitelja Josipa kojega opisuje kao patrijarha tišine zbog njegove skoro pa nevidljive uloge u kršćanskim spisima. Ono po čemu je ovo poglavlje najvažnije jest to što ima ulogu već spomenutog interludija te njime završava prvi dio knjige.

U drugom dijelu knjige Corbin mijenja svoj pristup prema tišini. Tišinu tako počinje proučavati kao unutarnji element čovjeka koji je neizostavan u komunikaciji i izražavanju emocija. To autor prikazuje u sljedeća tri poglavlja: *The Speech of Silence*, *The Tactics of Silence* i *From the Silences of Love to the Silence of Hate* koja su zbog svojih tema savršeno povezana, iako autor u svakome poglavlju ima potpuno drugačiji pristup i koristi potpuno drugačije izvore. U prvome, od navedena tri poglavlja, autor argumentira kako je tišina način izražavanja te se samim time oduvijek natjecala s govorom. Kako bi objasnio svoj argument, Corbin preuzima od francuskog povjesničara Marca Fumarolija frazu škola tišine te njome opisuje autore koji su svoju publiku pokušavali podučiti različitim izražajima tišine. Najveći fokus ovdje stavlja na slikarstvo koje analizira pomoću književnosti. Drugim riječima, iznosi tekstove francuskih književnika 19. i 20. stoljeća koji su inspirirani djelima baroknih i renesansnih slikara opisali izražaj tišine. Također, obrađujući slikarstvo 19. i 20. stoljeća, Corbin se ne libi davati

svoja mišljenja o pokretima koji su često prikazivali tišinu, prije svega nadrealizam Dalija i Magrittea te francuski simbolizam. Pod kišobranom spomenute škole tišine Corbin izdvaja i kinematografiju koja je prema njemu kroz povijest na suptilan način koristila tišinu kao element komunikacije s gledateljima.

Kao što je rečeno, *The Tactics of Silence* nadovezuje se na prethodno poglavlje na način da autor promatra kako je govor tišine odnosno šutnja bila percipirana tijekom povijesti. Počinjući s antikom te zatim kronološki prolazeći od razdoblja renesanse do današnjice, Corbin iznosi niz zaključaka različitih filozofa i moralista koji su čovjekovu tišinu smatrali vrlinom te prikazom mudrosti. Teza je s vremenom bila toliko razrađivana da su krajem 18. i tijekom 19. stoljeća autori počeli razaznavati različite oblike šutnje s obzirom na situaciju. Ono što autora u ovome poglavlju također zanima jest utjecaj šutnje na međuljudske odnose, tema kojoj pristupa mikrohistorijski proučavajući opise francuskih kmetova i seljaka predmodernog razdoblja. Njihovu šutljivost Corbin pokazuje kao obranu vlastitih tajni i prestiža od ostalih seljaka, ali i kao obranu od stranaca ili feudalaca koji predstavljaju strah od tlake, inkvizicije, poreza i ostalih elemenata koji su kroz povijest nametani njihovu društvenom sloju.

Tišinom kao uzrokom ljubavi, ali i mržnje među samim parovima tema je posljednjeg poglavlja drugog dijela *From the Silences of Love to the Silence of Hate*. Corbin se u ovome poglavlju ponovno vraća na književnost od 16. do 20. stoljeća (iako prije svega dominira razdoblje romantizma te 20. stoljeće kada je prema autoru povezanost između ljubavi i tišine bila na vrhuncu) u kojoj pronalazi fiktivne parove koji svoju ljubav, pa i najintimnije trenutke, proživljavaju u tišini. Kao opreku ljubavi, Corbin tišinu među parovima opisuje također kao mržnju. Nakon kratkih opisa pojedinih romana u kojima je to stvarno slučaj, Corbin ističe situacije iz stvarnog života kada je odbijanje komuniciranja zapravo glavni element raskola među parovima, što prikazuje pomoću istraživanja francuskog povjesničara Frederica Chauvauda i njegove knjige *History of Hate*.

Naposljetku, kao nekakvu vrstu zaključka imamo već spomenuti postludij nazvan *The Tragedy of Silence*. U ovom prilično depresivnom zaključku Corbin počinje s Božjom tišinom koju prikazuje kao tragediju jer je upravo zbog odbijanja svojega objavljivanja čovječanstvu Bog uzrokovao propitkivanje svojega postojanja među ljudima. To Corbin dokazuje uz pomoć književnih tekstova, ali i pojedinih situacija iz Biblije u kojima je nedostatak Božje reakcije bila predmet teoloških razmatranja. Nakon potonje religijske teme Corbin objašnjava tragediju tišine kroz prizmu samog čovjeka, prije svega njegova straha od usamljenosti. To ga dovodi do samog završetka gdje romanima i pjesmama 19. i 20. stoljeća završava knjigu na najmračniji mogući način - povezivanjem tišine sa smrću.

A History of Silence sve je samo ne uobičajeno historiografsko djelo. Neobična tema, interdisciplinarni pristup istraživanju kojim se povijest čovjekovih percepcija tišine opisuje s pomoću književnosti, slikarstva i filmografije te sama tematska podijeljenost poglavlja čine ovo djelo jedinstvenim primjerkom u svjetskoj historiografiji. Osim kao sjajnu i originalnu historiografsku

studiju osobno smatram kako autorove analize različitih umjetnosti mogu pomoći čitatelju da u njima pronađe svoja iskustva s tišinom. Naposljetku, možda najveći uspjeh ove knjige nije autorovo uspješno istraživanje čovjekove percepcije tišine u prošlosti, već pokušaj da pisanom riječju oslika tišinu čitateljima današnjice.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 18 2023.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti,
godina XVIII, broj 18, 2023.

Glavni i odgovorni urednik
Marko Zidarić

Zamjenica glavnog urednika
Ivana Đorđić

Uredništvo
Filip Bačurin
Marija Biščan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Antonija Lapaš
Ivan Mrnarević
Tijana Vokal
Marko Zidarić

Urednici pripravnici
Klara Miholić
Marko Perišić
Ruben Prstec

Redakcija
Filip Bačurin
Marija Biščan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Antonija Lapaš
Klara Miholić
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Ruben Prstec
Tijana Vokal
Marko Zidarić

Tajnica Uredništva
Marija Biščan

Recenzenti

dr. sc. Nikola Anušić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Lovorka Čoralić
akademkinja Nella Lonza
dr. sc. Kosana Jovanović
dr. sc. Jasmina Osterman

Lektura za hrvatski jezik

Iva Antičević
Tina Čatlaić
Mislav Graonić
Nikolina Peškura
Karla Rašić
Josipa Skenderović
Jakov Zidarić

Lektura za engleski jezik

Tina Čatlaić

Prijevod s francuskog jezika

Klara Miholić

Oblikovanje

design.inmedia@gmail.com

Izdavač

Odsjek za povijest Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Tisak

Studio Moderna d.o.o., Zagreb

Naklada

Tiskano u 100 primjeraka.

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove i mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financirano je novcem dobivenim na natječaju za studentske projekte Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te sredstvima koja je ustupio Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Redakcija časopisa Pro tempore iskreno zahvaljuje Odsjeku na financijskoj podršci.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva

Odsjek za povijest
(za: Uredništvo Pro tempore)
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

Kontakt

casopis.protempore@gmail.com

Web-stranica

<https://protempore.ffzg.unizg.hr/>